

RAQAMLI IQTISODIYOTNING GLOBAL IQTISODIYOTDAGI ROLI

Yoqubova Fotima Baxromjonovna

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti Andijon fakulteti

“ Iqtisodiyot ” ta’lim yo’nalishi 2-bosqich talabasi.

Annotatsiya: *Mazkur ilmiy ishda raqamli iqtisodiyotning global iqtisodiyotdagi o’rni, uning iqtisodiy rivojlanish jarayonlariga ta’siri hamda zamonaviy iqtisodiy tizimdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida iqtisodiy faoliyatning ko‘plab yo‘nalishlari raqamli shaklga o‘tmoqda. Bu esa ishlab chiqarish, savdo, moliya va xizmat ko‘rsatish sohalarining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Ilmiy ish davomida raqamli iqtisodiyot tushunchasi, uning shakllanish bosqichlari hamda global iqtisodiyotga ta’siri o‘rganiladi. Shuningdek, rivojlangan davlatlarning raqamli iqtisodiyot sohasidagi tajribasi ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida raqamli texnologiyalarning iqtisodiy rivojlanishga ta’siri hamda raqamli iqtisodiyotning istiqbollari haqida ilmiy xulosalar keltiriladi.*

Kalit so‘zlari: *Raqamli iqtisodiyot, global iqtisodiyot, raqamli texnologiyalar, elektron tijorat, raqamli transformatsiya, innovatsiyalar, axborot texnologiyalari, iqtisodiy rivojlanish.*

So‘nggi yillarda dunyo iqtisodiyotida tub o‘zgarishlar yuz bermoqda. Texnologiyalar rivojlanishi, internet tarmog‘ining kengayishi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining takomillashuvi natijasida iqtisodiyotning yangi shakli – raqamli iqtisodiyot shakllanmoqda. Raqamli iqtisodiyot iqtisodiy jarayonlarning tezlashishi, samaradorligining oshishi hamda yangi biznes modellarining paydo bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda. Raqamli iqtisodiyot — bu iqtisodiy faoliyatda zamonaviy raqamli texnologiyalar va internet imkoniyatlaridan foydalanishga asoslangan iqtisodiy tizimdir. Ushbu tizim orqali ishlab chiqarish

jarayonlari optimallashtiriladi, xizmat ko'rsatish sifati oshadi hamda yangi innovatsion imkoniyatlar yaratiladi. Global iqtisodiyot sharoitida raqamli texnologiyalar tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Elektron tijorat, mobil bank xizmatlari, onlayn ta'lim va raqamli platformalar xalqaro iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Natijada iqtisodiy faoliyat ko'lami kengayib, davlatlar o'rtasidagi hamkorlik yanada mustahkamlanmoqda. Bugungi kunda ko'plab davlatlar raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Chunki raqamli texnologiyalar iqtisodiy o'sishni tezlashtirish, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda innovatsion rivojlanishni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Mazkur ilmiy ishning maqsadi raqamli iqtisodiyotning global iqtisodiyotdagi rolini o'rganish hamda uning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini tahlil qilishdan iborat.

RAQAMLI IQTISODIYOTNING GLOBAL IQTISODIYOTDAGI ROLI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Raqamli iqtisodiyot zamonaviy iqtisodiy tizimning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida iqtisodiy jarayonlar sezilarli darajada o'zgardi. Internet texnologiyalari, mobil aloqa, sun'iy intellekt va katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash imkoniyatlari iqtisodiyotning turli sohalarida keng qo'llanila boshladi. Natijada iqtisodiy faoliyatning yangi shakli – raqamli iqtisodiyot shakllandi. Raqamli iqtisodiyot iqtisodiy faoliyatda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga asoslangan tizim bo'lib, unda ma'lumotlar asosiy resurslardan biri hisoblanadi. Ushbu tizim orqali ishlab chiqarish jarayonlari optimallashtiriladi, xizmat ko'rsatish sifati oshadi hamda iqtisodiy faoliyat samaradorligi ortadi. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi natijasida iqtisodiyotning ko'plab sohalarida yangi imkoniyatlar paydo bo'ldi.

Raqamli iqtisodiyotning shakllanishi bir necha bosqichlarda amalga oshdi. Dastlab internet texnologiyalarining paydo bo'lishi iqtisodiy jarayonlarning rivojlanishida yangi bosqichni boshlab berdi. Internet orqali axborot almashish imkoniyati kengayib, iqtisodiy faoliyatni yuritishning yangi shakllari paydo bo'ldi. Keyingi bosqichda elektron tijorat, onlayn bank xizmatlari hamda raqamli marketing

kabi yangi iqtisodiy faoliyat turlari rivojlana boshladi. Elektron tijorat raqamli iqtisodiyotning eng muhim elementlaridan biri hisoblanadi. Internet orqali mahsulot va xizmatlarni sotish imkoniyati global savdo jarayonlarining tezlashishiga olib keldi. Bugungi kunda ko'plab kompaniyalar o'z mahsulotlarini onlayn platformalar orqali sotish orqali katta daromad olishmoqda. Bu esa iqtisodiy faoliyat ko'lamining kengayishiga xizmat qilmoqda. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishida raqamli platformalar ham muhim rol o'ynaydi. Raqamli platformalar ishlab chiqaruvchilar, xizmat ko'rsatuvchilar hamda iste'molchilar o'rtasida o'zaro aloqalarni osonlashtiradi. Natijada iqtisodiy jarayonlar yanada tez va samarali amalga oshiriladi. Masalan, turli xalqaro platformalar orqali xizmat ko'rsatish, savdo qilish hamda moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish mumkin. Global iqtisodiyotda raqamli texnologiyalar tobora katta ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli iqtisodiyot xalqaro savdo jarayonlarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Internet orqali turli mamlakatlar o'rtasida savdo aloqalari osonlashib, iqtisodiy hamkorlik kengaymoqda. Bu esa global iqtisodiyotning yanada rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Bugungi kunda rivojlangan davlatlar raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga katta e'tibor qaratmoqda. Masalan, AQSH, Xitoy, Yaponiya va Janubiy Koreya kabi davlatlar zamonaviy texnologiyalarni iqtisodiyotning turli sohalarida keng joriy etish orqali iqtisodiy rivojlanishga erishmoqda. Ushbu davlatlarda sun'iy intellekt, Big Data, blockchain hamda raqamli platformalar keng qo'llanilmoqda. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi iqtisodiy o'sishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy texnologiyalar ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, biznes jarayonlarini optimallashtiradi hamda yangi ish o'rinlarini yaratadi. Shu sababli ko'plab davlatlar raqamli texnologiyalarni rivojlantirish orqali iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirishga intilmoqda.

Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bilan bir qator muammolar ham yuzaga kelmoqda. Jumladan, kiberxavfsizlik muammolari, texnologik tengsizlik hamda malakali mutaxassislar yetishmasligi raqamli iqtisodiyot rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Shu sababli davlatlar ushbu muammolarni bartaraf etish uchun tegishli choralarni ko'rishlari zarur. Kelajakda

raqamli iqtisodiyotning ahamiyati yanada ortib borishi kutilmoqda. Sun'iy intellekt, avtomatlashtirish, robot texnologiyalari hamda katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish imkoniyatlari iqtisodiyotning yangi bosqichga o'tishiga sabab bo'ladi. Bu esa global iqtisodiyotning yanada rivojlanishiga xizmat qiladi. Shunday qilib, raqamli iqtisodiyot zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish iqtisodiy jarayonlarni tezlashtirish, yangi innovatsion imkoniyatlar yaratish hamda global iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishga yordam beradi. Shu sababli raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish har bir davlat uchun muhim strategik vazifa hisoblanadi.

Mazkur tadqiqot ishida raqamli iqtisodiyotning global iqtisodiyotdagi o'rni, uning shakllanish jarayonlari hamda zamonaviy iqtisodiy rivojlanishga ko'rsatadigan ta'siri keng tahlil qilindi. O'rganishlar shuni ko'rsatadiki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida dunyo iqtisodiyoti yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Raqamli iqtisodiyot iqtisodiy faoliyatning turli sohalarini modernizatsiya qilish, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish hamda xizmat ko'rsatish sifatini oshirishda muhim rol o'ynamoqda. Tadqiqot davomida raqamli iqtisodiyotning nazariy asoslari o'rganilib, uning shakllanish bosqichlari tahlil qilindi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi natijasida elektron tijorat, onlayn xizmatlar, mobil to'lov tizimlari va raqamli platformalar keng tarqalib, global iqtisodiy jarayonlarning muhim tarkibiy qismiga aylangani aniqlandi. Ayniqsa, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), blockchain texnologiyalari hamda raqamli platformalar iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Global iqtisodiyot sharoitida raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarning kengayishiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Internet orqali amalga oshirilayotgan savdo operatsiyalari xalqaro savdo jarayonlarini tezlashtirib, iqtisodiy hamkorlikning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot innovatsiyalarni rivojlantirish, yangi biznes modellarini shakllantirish hamda iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlar raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga katta e'tibor qaratib, zamonaviy

texnologiyalarni iqtisodiyotning turli sohalarida keng joriy etmoqda. Bu esa ularning global iqtisodiy raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu sababli boshqa davlatlar ham raqamli texnologiyalarni rivojlantirish, innovatsion infratuzilmani yaratish hamda malakali mutaxassislar tayyorlash orqali raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishlari zarur. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot rivojlanishi bilan bir qator muammolar ham yuzaga kelmoqda. Jumladan, kiberxavfsizlik masalalari, texnologik tengsizlik, axborot xavfsizligini ta'minlash hamda malakali kadrlar yetishmasligi kabi muammolar ushbu sohaning barqaror rivojlanishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun ushbu muammolarni hal etish maqsadida davlatlar tomonidan samarali strategiyalar ishlab chiqilishi muhim ahamiyatga ega. Kelajakda raqamli iqtisodiyotning ahamiyati yanada ortib borishi kutilmoqda. Sun'iy intellekt, robot texnologiyalari, avtomatlashtirish hamda katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish imkoniyatlari iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichini shakllantiradi. Bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi innovatsion imkoniyatlar yaratish hamda global iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot zamonaviy global iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismiga aylangan bo'lib, uning rivojlanishi iqtisodiy o'sishni ta'minlash, innovatsiyalarni rivojlantirish hamda davlatlarning iqtisodiy raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli har bir davlat raqamli texnologiyalarni rivojlantirish, raqamli infratuzilmani mustahkamlash hamda zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega kadrlarni tayyorlash orqali raqamli iqtisodiyotning rivojlanishini qo'llab-quvvatlashi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. Geneva: World Economic Forum, 2016.
- Brynjolfsson E., McAfee A. *The Second Machine Age*. New York: W.W. Norton & Company, 2014.
- Kotler P., Keller K. *Marketing Management*. Pearson Education, 2016.
- Castells M. *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell Publishers, 2010.

- Negroponte N. *Being Digital*. New York: Vintage Books, 1995.
- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha qarorlari va farmonlari.